

I. Disposicions generals

CAP DE L'ESTAT

22066 *LLEI 51/2003, de 2 de desembre, d'igualtat d'oportunitats, no-discriminació i accessibilitat universal de les persones amb discapacitat.* («BOE» 289, de 3-12-2003.)

JUAN CARLOS I
REI D'ESPANYA

A tots els qui vegem i entenguen esta llei.
Sapieu: Que les Corts Generals han aprovat la llei següent i jo la sancione.

EXPOSICIÓ DE MOTIUS

I

A Espanya, segons l'enquesta sobre discapacitats, deficiències i estat de salut (Institut Nacional d'Estadística, 1999), hi ha entorn de 3,5 milions de persones amb alguna discapacitat.

Les persones amb discapacitat constitueixen un sector de població heterogeni, però totes tenen en comú que, en major o menor mesura, necessiten garanties suplementàries per a viure amb plenitud de drets o per a participar en igualtat de condicions que la resta de ciutadans en la vida econòmica, social i cultural del país.

La Constitució espanyola, en l'article 14, reconeix la igualtat davant de la llei, sense que pugui prevaldre cap discriminació. Al seu torn, l'article 9.2 de la Llei Fonamental estableix que correspon als poders públics promoure les condicions perquè la llibertat i la igualtat de les persones siguem reals i efectives, de manera que remou els obstacles que impedeixen o dificulten la seua plenitud i facilitant la seua participació en la vida política, cultural i social, així com l'article 10 de la Constitució, dels drets i deures fonamentals, que estableix la dignitat de la persona com a fonament de l'ordre polític i de la pau social. En congruència amb estos preceptes la Carta Magna, en l'article 49, quan es referix a les persones amb discapacitat, ordena als poders públics que presten l'atenció especialitzada que requereixen i l'empara especial per al gaudi dels seus drets.

Estos drets i estes llibertats enunciats constitueixen hui un dels eixos essencials en l'actuació sobre la discapacitat. Els poders públics han d'assegurar que les persones amb discapacitat puguen gaudir del conjunt de tots els drets humans: civils, socials, econòmics i culturals.

Transcorreguts més de vint anys des de la promulgació de la Llei d'Integració Social dels Minusvàlids, sense posar en dubte la seua vigència, es considera necessari promulgar una altra norma legal, que la complemente i que servisca d'impuls renovat a les polítiques d'equiparació de les persones amb discapacitat. Dos raons justifiquen esta nova llei: la persistència en la

societat de desigualtats, a pesar de les inequívokes proclamacions constitucionals i al meritori esforç fet a partir d'aquella llei, i, el que és més important encara, els canvis realitzats en la manera d'entendre el fenomen de la «discapacitat» i, conseqüentment, l'aparició de nous enfocaments i noves estratègies: hui és sabut que els desavantatges que presenta una persona amb discapacitat tenen el seu origen en les seues dificultats personals, però també i, sobretot, en els obstacles i les condicions limitadors que en la mateixa societat, concebuda d'acord amb el patró de la persona mitjana, s'oposen a la plena participació d'estos ciutadans.

Sent açò així, és necessari dissenyar i posar en marxa estratègies d'intervenció que operen simultàniament sobre les condicions personals i sobre les condicions ambientals.

En esta perspectiva es mouen dos estratègies d'intervenció relativament noves i que des d'origens distints van, no obstant això, convergint progressivament. Es tracta de l'estratègia de «lluita contra la discriminació» i la d'«accessibilitat universal».

L'estratègia de lluita contra la discriminació s'inscriu en la llarga marxa d'algunes minories per aconseguir la igualtat de tracte i pel dret a la igualtat d'oportunitats.

En l'àmbit internacional hi ha una gran sensibilitat entorn de la igualtat d'oportunitats i de la no-discriminació per qualsevol condició o circumstància personal o social. Així, l'Organització de Nacions Unides (ONU), el Consell d'Europa i la Unió Europea, entre altres organitzacions internacionals, treballen en estos moments en la preparació de documents programàtics o jurídics sobre la protecció dels drets de les persones amb discapacitat. La Unió Europea i el Consell d'Europa, en concret, reconeixen respectivament el dret de totes les persones a la igualtat davant de la llei i a la protecció contra la discriminació tant en la Carta dels Drets Fonamentals de la Unió Europea com en el Conveni Europeu per a la Protecció dels Drets Humans i de les Llibertats Fonamentals.

L'article 13 del Tractat constitutiu de la Comunitat Europea habilita el Consell per a «adoptar accions adequades per a lluitar contra la discriminació per motius de sexe, d'origen racial o ètnic, de religió o conviccions, de discapacitat, d'edat o d'orientació sexual». En desplegament d'esta competència s'han adoptat una sèrie de directives, com ara la Directiva 2000/43/CE, que s'ocupa del principi d'igualtat de tracte i de la no-discriminació de les persones per motiu del seu origen racial o ètnic, la Directiva 2000/78/CE per a la igualtat de tracte en l'ocupació i per motius de religió o conviccions, de discapacitat, d'edat o d'orientació sexual, i la Directiva 2002/73/CE per a la igualtat entre hòmens i dones pel que fa a l'accés a l'ocupació, a la formació i promoció professionals i a les condicions de treball.

El concepte d'accessibilitat, per la seua banda, està en el seu origen molt unit al moviment promogut per algunes organitzacions de persones amb discapacitat, organismes internacionals i experts a favor del model de «vida independent», que defén una participació més activa d'estes persones en la comunitat sobre unes bases

noves: com a ciutadans titulars de drets; subjectes actius que exercixen el dret a prendre decisions sobre la seua pròpia existència i no mers pacients o beneficiaris de decisions alienes; com a persones que tenen especials dificultats per a satisfer unes necessitats que són normals, més que persones especials amb necessitats diferents a la resta dels seus conciutadans i com a ciutadans que per a atendre eixes necessitats demanen suports personals, però també modificacions en els entorns que eradiquen aquells obstacles que els impedeixen la plena participació.

El moviment a favor d'una vida independent va demanar en un primer moment entorns més practicables. Posteriorment, d'este concepte d'eliminar barreres físiques es va passar a demanar «dissenys per a tots», i no sols dels entorns, reivindicant finalment l'«accessibilitat universal» com a condició que han de complir els entorns, els productes i els servicis perquè siguen comprensibles, utilitzables i practicables per totes les persones.

La no-accessibilitat dels entorns, dels productes i dels servicis constituïx, sens dubte, una forma subtil però molt eficaç de discriminació, de discriminació indirecta en este cas, perquè genera un desavantatge cert a les persones amb discapacitat en relació amb aquelles que no ho són, igual que ocorre quan una norma, un criteri o una pràctica tracta menys favorablement una persona amb discapacitat que una altra que no ho és. Convergixen així els corrents d'accessibilitat i de no-discriminació.

Doncs bé, en esta llei s'arreglen estos dos nous corrents i confluïxen amb la ja antiga, però vigent LISMI, que va desenrotllar sobretot mesures d'acció positiva. No-discriminació, acció positiva i accessibilitat universal constituïxen la trama sobre la qual s'ha disposat un conjunt de disposicions que persegueixen amb nous mitjans un objectiu ja conegut: garantir i reconèixer el dret de les persones amb discapacitat a la igualtat d'oportunitats en tots els àmbits de la vida política, econòmica, cultural i social.

Cal destacar que la llei s'aprova coincidint en el temps amb l'Any Europeu de les Persones amb Discapacitat, per la qual cosa constituïx una de les aportacions més significatives de la societat espanyola a l'esforç col·lectiu d'emancipació històrica de les persones amb discapacitat.

II

La llei s'estructura en tres capítols, quatre disposicions addicionals i tretze disposicions finals.

En el capítol I s'arreglen les disposicions generals de la llei que es referixen al objecte d'esta, qui són els titulars dels drets i els principis que la inspiren, i es deté en la definició d'una sèrie de conceptes l'explicació de la qual és imprescindible a fi de garantir una adequada interpretació de la llei i de salvaguardar el principi de seguretat jurídica.

Es necessari assenyalar en este primer capítol la definició d'«igualtat d'oportunitats» com el resultat de sumar l'absència de discriminació amb les mesures d'acció positiva.

Finalment, conté els àmbits en què són aplicables les mesures de garantia. La llei ha procurat, seguint les tendències internacionals més actuals, fixar els àmbits materials més rellevants per a garantir la igualtat d'oportunitats dels ciutadans amb alguna discapacitat.

El capítol II inclou l'establiment de mesures per a garantir que el dret a la igualtat d'oportunitats siga efectiu. Es tipifiquen, sense desplegar el seu abast, les grans categories d'eixes mesures.

En efecte, una part rellevant d'este capítol recull el compromís de desplegar la normativa bàsica d'equiparació i el tipus de disposicions que s'han de prevore

en eixa normativa. S'autoritza el Govern per a eixe desplegament progressiu, que cal posar en connexió amb les fases i el calendari arreglats en les disposicions finals.

El capítol III instituïx una sèrie de mesures per a dur a terme una política d'equiparació, més enllà de les que es reconeixen en el capítol II. Estes mesures són bàsicament de dos tipus: de foment i de defensa.

El foment preveu mesures de sensibilització: de foment del desenvolupament tecnològic i fons per al desenvolupament conjunt amb altres Administracions de projectes innovadors, que s'articularen i es desenvoluparan per mitjà de plans estatals d'accessibilitat i de no-discriminació.

Entre les mesures de defensa, per la seua senzillesa, rapidesa i comoditat per a les parts, es potencia el recurs a l'arbitratge per a dirimir la resolució de conflictes que puguen sorgir.

Les persones que hagen patit discriminació basada en la discapacitat han de disposar d'una protecció judicial adequada que reculla l'adopció de les mesures necessàries per a posar fi a la vulneració del dret i restablir el perjudicat en l'exercici d'aquell.

Amb esta mateixa finalitat d'assegurar un nivell de protecció més efectiu, es legitima les persones jurídiques que estiguen legalment habilitades per a la defensa dels drets i els interessos legítims col·lectius perquè puguen intervenir en processos en nom del demandant i amb el seu consentiment.

La disposició addicional primera arregla la modificació del text refós de la Llei de l'Estatut dels Treballadors, aprovat per Reial Decret Legislatiu 1/1995, de 24 de març, per a l'establiment del dret a excedència per atenció d'un familiar que no puga valdre's per si mateix i no realitze activitat remunerada, entre altres, per motius de discapacitat.

La disposició addicional segona modifica la Llei 30/1984, de 2 d'agost, de Mesures per a la Reforma de la Funció Pública, en el mateix sentit que el que s'exposa en el paràgraf anterior.

La disposició addicional tercera modifica la Llei 49/1960, de 21 de juliol, de Propietat Horitzontal, per a obligar a la comunitat de propietaris a la realització d'obres d'accessibilitat en elements comuns a favor de persones amb discapacitat, i amb el límit que estes no excedisquen l'import de tres mensualitats; en cas contrari, únicament seran exigibles si han sigut aprovades per acord amb la majoria corresponent.

La disposició addicional quarta modifica la disposició addicional sexta de la Llei 24/2001, de 27 de desembre, de mesures fiscals, administratives i de l'orde social, en relació amb la supressió de la disminució de la capacitat de treball en la determinació de grau mínim de minusvalidesa concernent a les mesures de foment de l'ocupació i les modalitats de contractació.

El text, per a garantir l'establiment de les mesures determinades per esta llei, conté, en les disposicions finals, mandats explícits de desenvolupament i d'aplicació en fases i temps.

CAPÍTOL I

Disposicions generals

Article 1. *Objecte de la llei.*

1. Esta llei té com a objecte establir mesures per a garantir i fer efectiu el dret a la igualtat d'oportunitats de les persones amb discapacitat, de conformitat amb els articles 9.2, 10, 14 i 49 de la Constitució.

A estos efectes, s'entén per igualtat d'oportunitats l'absència de discriminació, directa o indirecta, que tinga la seua causa en una discapacitat, així com l'adopció de mesures d'acció positiva orientades a evitar o compensar els desavantatges d'una persona amb discapacitat per a participar plenament en la vida política, econòmica, cultural i social.

2. A l'efecte d'esta llei, tindran la consideració de persones amb discapacitat aquelles a qui se'ls haja reconegut un grau de minusvalidesa igual o superior al 33 per cent. En tot cas, es consideraran afectats per una minusvalidesa en grau igual o superior al 33 per cent els pensionistes de la Seguretat Social que tinguen reconeguda una pensió d'incapacitat permanent en el grau de total, absoluta o gran invalidesa, i als pensionistes de classes passives que tinguen reconeguda una pensió de jubilació o de retir per incapacitat permanent per al servei o inutilitat.

L'acreditació del grau de minusvalidesa es realitzarà en els termes establits reglamentàriament i tindrà validesa en tot el territori nacional.

Article 2. Principis.

Esta llei s'inspira en els principis de vida independent, normalització, accessibilitat universal, disseny per a tots, diàleg civil i transversalitat de les polítiques en matèria de discapacitat.

A estos efectes, s'entén per:

a) Vida independent: la situació en què la persona amb discapacitat exercix el poder de decisió sobre la seua pròpia existència i participa activament en la vida de la seua comunitat, de conformitat amb el dret al lliure desenvolupament de la personalitat.

b) Normalització: el principi en virtut del qual les persones amb discapacitat han de poder portar una vida normal, i accedir als mateixos llocs, àmbits, béns i servicis que estan a disposició de qualsevol altra persona.

c) Accessibilitat universal: la condició que han de complir els entorns, processos, béns, productes i servicis, així com els objectes o instruments, ferramentes i dispositius, per a ser comprensibles, utilitzables i practicables per totes les persones en condicions de seguretat i comoditat i de la manera més autònoma i natural possible. Pressuposa l'estratègia de «disseny per a tots» i s'entén sense perjudici dels ajustos raonables que hagen d'adoptar-se.

d) Disseny per a tots: l'activitat per la qual es concep o es projecta, des de l'origen, i sempre que això siga possible, entorns, processos, béns, productes, servicis, objectes, instruments, dispositius o ferramentes, de tal manera que puguen ser utilitzats per totes les persones, en la major extensió possible.

e) Diàleg civil: el principi en virtut del qual les organitzacions representatives de persones amb discapacitat i de les seues famílies participen, en els termes que establixen les lleis i la resta de disposicions normatives, en l'elaboració, l'execució, el seguiment i l'avaluació de les polítiques oficials que es desenrotllen en l'esfera de les persones amb discapacitat.

f) Transversalitat de les polítiques en matèria de discapacitat: el principi en virtut del qual les actuacions que desenrotllen les Administracions públiques no es limiten únicament a plans, programes i accions específics, pensats exclusivament per a estes persones, sinó que comprenen les polítiques i les línies d'acció de caràcter general en qualssevol dels àmbits d'actuació pública, on es tindran en compte les necessitats i les demandes de les persones amb discapacitat.

Article 3. Àmbit d'aplicació.

D'acord amb el principi de transversalitat de les polítiques en matèria de discapacitat, esta llei s'aplicarà en els àmbits següents:

- a) Telecomunicacions i societat de la informació.
- b) Espais públics urbanitzats, infraestructures i edificació.
- c) Transports.
- d) Béns i servicis a disposició del públic.
- e) Relacions amb les Administracions públiques.

La garantia i l'efectivitat del dret a la igualtat d'oportunitats de les persones amb discapacitat en l'àmbit de l'ocupació, es regirà pel que establix esta llei, que tindrà caràcter supletori al que disposa la legislació específica de mesures per a l'aplicació del principi d'igualtat de tracte en l'ocupació.

CAPÍTOL II

Igualtat d'oportunitats

Article 4. Vulneració del dret a la igualtat d'oportunitats.

S'entendrà que es vulnera el dret a la igualtat d'oportunitats de les persones amb discapacitat quan es produïsquen discriminacions directes o indirectes, assetjaments, incompliments de les exigències d'accessibilitat i de realitzar ajustos raonables, així com l'incompliment de les mesures d'acció positiva legalment establides.

Article 5. Garanties del dret a la igualtat d'oportunitats.

A fi de garantir el dret a la igualtat d'oportunitats a les persones amb discapacitat, els poders públics establiran mesures contra la discriminació i mesures d'acció positiva.

Article 6. Mesures contra la discriminació.

1. Es consideren mesures contra la discriminació aquelles que tinguen com a finalitat previndre o corregir que una persona amb discapacitat siga tractada d'una manera directa o indirecta menys favorablement que una altra que no ho siga, en una situació anàloga o comparable.

2. S'entendrà que hi ha discriminació indirecta quan una disposició legal o reglamentària, una clàusula convencional o contractual, un pacte individual, una decisió unilateral o un criteri o pràctica, o bé un entorn, producte o servici, aparentment neutres, puguen ocasionar un desavantatge particular a una persona respecte d'altres per raó de discapacitat, sempre que objectivament no responguen a una finalitat legítima i que els mitjans per a la consecució d'esta finalitat no siguen adequats i necessaris.

Article 7. Contingut de les mesures contra la discriminació.

Les mesures contra la discriminació podran consistir en la prohibició de conductes discriminatòries i d'assetjament, exigències d'accessibilitat i exigències d'eliminació d'obstacles i de realitzar ajustos raonables.

A estos efectes, s'entén per:

a) Conducta d'assetjament: tota conducta relacionada amb la discapacitat d'una persona, que tinga com a objectiu o conseqüència atemptar contra la seua dignitat o crear un entorn intimidatori, hostil, degradant, humiliant o ofensiu.

b) Exigències d'accessibilitat: els requisits que han de complir els entorns, productes i servicis, així com les condicions de no-discriminació en normes, criteris i pràctiques, d'acord amb els principis d'accessibilitat universal de disseny per a tots.

c) Ajust raonable: les mesures d'adequació de l'ambient físic, social i actitudinal a les necessitats específiques de les persones amb discapacitat que, de manera eficaç i pràctica i sense que supose una càrrega desproporcionada, faciliten l'accessibilitat o la participació d'una persona amb discapacitat en igualtat de condicions que la resta dels ciutadans.

Per a determinar si una càrrega és o no proporcionada es tindran en compte els costos de la mesura, els efectes discriminatoris que supose per a les persones amb discapacitat la seua no-adopció, l'estructura i les característiques de la persona, entitat o organització que ha de posar-la en pràctica i la possibilitat que tinga d'obtenir finançament oficial o qualsevol altra ajuda.

Amb este fi, les Administracions públiques competents podran establir un règim d'ajudes públiques per a contribuir a sufragar els costos derivats de l'obligació de realitzar ajustos raonables.

Les discrepàncies entre el sol·licitant de l'ajust raonable i el subjecte obligat podran ser resoltes a través del sistema d'arbitratge previst en l'article 17, d'esta llei, sense perjudi de la protecció administrativa o judicial que en cada cas siga procedent.

Article 8. *Mesures d'acció positiva.*

1. Es consideren mesures d'acció positiva aquells suports de caràcter específic destinats a previndre o compensar els desavantatges o especials dificultats que tenen les persones amb discapacitat en la incorporació i la participació plena en els àmbits de la vida política, econòmica, cultural i social, atenent els diferents tipus i graus de discapacitat.

2. Els poders públics adoptaran les mesures d'acció positiva suplementàries per a aquelles persones amb discapacitat que objectivament patixen un grau més elevat de discriminació o presenten menys igualtat d'oportunitats, com són les dones amb discapacitat, les persones amb discapacitat severament afectades, les persones amb discapacitat que no poden representar-se a si mateixes o les que patixen una més pronunciada exclusió social per raó de la seua discapacitat, així com les persones amb discapacitat que viuen habitualment en l'àmbit rural.

3. Així mateix, en el marc de la política oficial de protecció a la família, els poders públics adoptaran mesures especials d'acció positiva respecte de les famílies algun dels membres de les quals siga una persona amb discapacitat.

Article 9. *Contingut de les mesures d'acció positiva.*

1. Les mesures d'acció positiva podran consistir en suports complementaris i normes, criteris i pràctiques més favorables. Els suports complementaris podran ser ajudes econòmiques, ajudes tècniques, assistència personal, servicis especialitzats i ajudes i servicis auxiliars per a la comunicació.

Les dites mesures tindran naturalesa de mínims, sense perjudi de les mesures que puguen establir les comunitats autònomes en l'àmbit de les seues competències.

2. En particular, les Administracions públiques garantirán que les ajudes i subvencions públiques promoguen l'efectivitat del dret a la igualtat d'oportunitats de les persones amb discapacitat així com les persones amb discapacitat que viuen habitualment en l'àmbit rural.

Article 10. *Condicions bàsiques d'accessibilitat i no-discriminació.*

1. El Govern, sense perjudi de les competències atribuïdes a les comunitats autònomes i a les corporacions locals, regularà unes condicions bàsiques d'accessibilitat i no-discriminació que garantisquen uns mateixos nivells d'igualtat d'oportunitats a tots els ciutadans amb discapacitat.

La dita regulació serà gradual en el temps i en l'abast i contingut de les obligacions imposades, i comprendrà tots els àmbits i les àrees de les enumerades en el capítol I.

2. Les condicions bàsiques d'accessibilitat i no-discriminació establiran, per a cada àmbit o àrea, mesures concretes per a previndre o suprimir discriminacions, i per a compensar desavantatges o dificultats. S'inclouran disposicions sobre, almenys, els aspectes següents:

a) Exigències d'accessibilitat dels edificis i entorns, dels instruments, equips i tecnologies, i dels béns i productes utilitzats en el sector o l'àrea. En particular, la supressió de barreres a les instal·lacions i l'adaptació d'equips i instruments.

b) Condicions més favorables en l'accés, participació i utilització dels recursos de cada àmbit o àrea i condicions de no-discriminació en normes, criteris i pràctiques.

c) Suports complementaris, com ara ajudes econòmiques, tecnològiques de suport, servicis o tractaments especialitzats i altres servicis personals. En particular, ajudes i servicis auxiliars per a la comunicació, com a sistemes augmentatius i alternatius, sistemes de suports a la comunicació oral i llengua de signes o altres dispositius que permeten la comunicació.

d) L'adopció de normes internes en les empreses o els centres que promoguen i estimulen l'eliminació de desavantatges o situacions generals de discriminació a les persones amb discapacitat.

e) Plans i calendari per a la implantació de les exigències d'accessibilitat i per a l'establiment de les condicions més favorables i de no-discriminació.

f) Mitjans i recursos humans i materials per a la promoció de l'accessibilitat i la no-discriminació en l'àmbit de què es tracte.

3. Les condicions bàsiques d'accessibilitat i no-discriminació s'establiran tenint en compte els diferents tipus i graus de discapacitat que hauran d'orientar tant el disseny inicial com els ajustos raonables dels entorns, productes i servicis de cada àmbit d'aplicació de la llei.

CAPÍTOL III

Foment i defensa

Article 11. *Mesures de foment i defensa.*

Les Administracions públiques, en l'àmbit de les seues competències, promouran i facilitaran el desenvolupament de mesures de foment i d'instruments i mecanismes de protecció jurídica per a dur a terme una política d'igualtat d'oportunitats, per mitjà de l'adopció de les mesures necessàries perquè se suprimisquen les disposicions normatives i les pràctiques contràries a la igualtat d'oportunitats i l'establiment de mesures per a evitar qualsevol forma de discriminació per causa de discapacitat.

SECCIÓ 1a. MESURES DE FOMENT

Article 12. *Mesures de sensibilització i formació.*

Les Administracions públiques desenvoluparan i promouran activitats d'informació, campanyes de sensibi-

lització, accions formatives i tantes altres com siguem necessàries per a la promoció de la igualtat d'oportunitats i la no-discriminació.

Article 13. *Mesures per a fomentar la qualitat.*

Les Administracions públiques adequaran els seus plans de qualitat per a assegurar la igualtat d'oportunitats als ciutadans amb discapacitat. Per a això, hi inclouran normes uniformes mínimes de no-discriminació i d'accessibilitat, i desenvoluparan indicadors de qualitat i guies de bones pràctiques.

Article 14. *Mesures d'innovació i desenvolupament de normes tècniques.*

1. Les Administracions públiques fomentaran la innovació en tots els aspectes relacionats amb la qualitat de vida de les persones amb discapacitat. Per a això, promouran la investigació en les àrees relacionades amb la discapacitat en els plans d'investigació, desenvolupament i innovació (I+D+I).

2. Així mateix, facilitaran i donaran suport al desplegament de la normativa tècnica, així com la revisió de l'existent, de manera que assegure la no-discriminació en processos, dissenys i desenvolupaments de tecnologies, productes, servicis i béns, en col·laboració amb les entitats i organitzacions de normalització i certificació i tots els agents implicats.

Article 15. *Participació de les organitzacions representatives de les persones amb discapacitat i les seues famílies.*

1. Les persones amb discapacitat i les seues famílies, a través de les seues organitzacions representatives, participaran en la preparació, l'elaboració i l'adopció de les decisions que els concernixen, i serà obligació de les Administracions públiques en l'esfera de les seues respectives competències promoure les condicions per a assegurar que esta participació siga real i efectiva. De la mateixa manera, es promourà la seua presència permanent en els òrgans de les Administracions públiques, de caràcter participatiu i consultiu, les funcions dels quals estiguen directament relacionades amb matèries que tinguen incidència en esferes d'interés preferent per a persones amb discapacitat i les seues famílies.

2. Les Administracions públiques promouran i facilitaran el desenvolupament de les associacions i la resta d'entitats en què s'agrupen les persones amb discapacitat i les seues famílies. Així mateix, oferiran suport financer i tècnic per a l'exercici de les seues activitats i podran establir convenis per al desenvolupament de programes d'interés social.

3. El Consell Nacional de la Discapacitat és l'òrgan col·legiat interministerial de caràcter consultiu, adscrit al Ministeri de Treball i Assumptes Socials, en el qual s'institucionalitza la col·laboració entre les organitzacions representatives de les persones amb discapacitat i les seues famílies i l'Administració General de l'Estat, amb l'objecte de coordinar i definir una política coherent d'atenció integral a este grup ciutadà.

En particular, correspondrà al Consell Nacional de la Discapacitat la promoció de la igualtat d'oportunitats i no-discriminació de les persones amb discapacitat, a l'efecte de la qual es constituirà en el seu si una oficina permanent especialitzada, amb la qual col·laboraran les associacions d'utilitat pública més representatives de les persones amb discapacitat i les seues famílies.

Article 16. *Plans i programes d'accessibilitat i per a la no-discriminació.*

L'Administració General de l'Estat promourà, en col·laboració amb altres Administracions públiques i amb les organitzacions representatives de les persones amb discapacitat i les seues famílies, l'elaboració, el desplegament i l'execució de plans i programes en matèria d'accessibilitat i no-discriminació.

SECCIÓ 2a. MESURES DE DEFENSA

Article 17. *Arbitratge.*

1. Amb l'audiència prèvia dels sectors interessats i de les organitzacions representatives de les persones amb discapacitat i les seues famílies, el Govern establirà un sistema arbitral que, sense formalitats especials, atenga i resolga amb caràcter vinculant i executiu per a ambdós parts, les queixes o reclamacions de les persones amb discapacitat en matèria d'igualtat d'oportunitats i no-discriminació, sempre que no hi haja indicis racionals de delictes, tot això sense perjudi de la protecció administrativa i judicial que en cada cas siga procedent.

2. El sotmetiment de les parts al sistema arbitral serà voluntari i haurà de constar expressament per escrit.

3. Els òrgans d'arbitratge estaran integrats per representants dels sectors interessats, de les organitzacions representatives de les persones amb discapacitat i les seues famílies i de les Administracions públiques dins de l'àmbit de les seues competències.

Article 18. *Tutela judicial i protecció contra les represàlies.*

1. La tutela judicial del dret a la igualtat d'oportunitats de les persones amb discapacitat comprendrà l'adopció de totes les mesures que siguem necessàries per a posar fi a la violació del dret i previndre violacions ulteriors, així com per a restablir al perjudicat en l'exercici ple del seu dret.

2. La indemnització o reparació a què puga donar lloc la reclamació corresponent no estarà limitada per un límit màxim fixat a priori. La indemnització per dany moral serà procedent encara que no hi haja perjudi de caràcter econòmic i es valorarà atenent les circumstàncies de la infracció i la gravetat de la lesió.

3. S'adoptaran les mesures que siguem necessàries per a protegir les persones físiques o jurídiques contra qualsevol tracte advers o conseqüència negativa que puga produir-se com a reacció davant d'una reclamació o davant d'un procediment destinat a exigir el compliment del principi d'igualtat d'oportunitats.

Article 19. *Legitimació.*

Sense perjudi de la legitimació individual de les persones afectades, les persones jurídiques legalment habilitades per a la defensa dels drets i interessos legítims col·lectius podran actuar en un procés en nom i interès de les persones que així ho autoritzen, amb la finalitat de fer efectiu el dret d'igualtat d'oportunitats, defenent els seus drets individuals i recaient en les dites persones els efectes d'aquella actuació.

Article 20. *Criteris especials sobre la prova de fets rellevants.*

1. En aquells processos jurisdiccionals en què de les alegacions de la part actora es deduisca que hi ha greus indicis de discriminació directa o indirecta per raó

de discapacitat, el jutge o tribunal, després de l'apreciació d'estos, tenint present la disponibilitat i facilitat probatòria que correspon a cada una de les parts del litigi i el principi processal d'igualtat de parts, podrà exigir al demandat l'aportació d'una justificació objectiva i raonable, de les mesures adoptades i de la seua proporcionalitat.

2. El que estableix l'apartat anterior no s'aplica als processos penals ni als contenciosos administratius interposats contra resolucions sancionadores.

Disposició addicional primera. *Modificació de l'Estatut dels Treballadors.*

El segon paràgraf de l'article 46.3 del text refós de la Llei de l'Estatut dels Treballadors, aprovat pel Reial Decret Legislatiu 1/1995, de 24 de març, en la redacció donada per la Llei 39/1999, de 5 de novembre, queda redactat de la manera següent:

«També tindran dret a un període d'excedència, de duració no superior a un any, llevat que s'establisca una duració major per negociació col·lectiva, els treballadors per a atendre un familiar, fins al segon grau de consanguinitat o afinitat, que per raons d'edat, accident, malaltia o discapacitat no puga valdre's per si mateix, i no exercisca activitat retribuïda.»

Disposició addicional segona. *Modificació de la Llei de Mesures per a la Reforma de la Funció Pública.*

El segon paràgraf de l'article 29.4 de la Llei 30/1984, de 2 d'agost, de Mesures per a la Reforma de la Funció Pública, queda redactat de la manera següent:

«També tindran dret a un període d'excedència, de duració no superior a un any, els funcionaris per a atendre un familiar que es trobe a càrrec seu, fins al segon grau inclusivament de consanguinitat o afinitat, que, per raons d'edat, d'accident, de malaltia o de discapacitat, no puga valdre's per si mateix i no exercisca activitat retribuïda.»

Disposició addicional tercera. *Modificació de la Llei de Propietat Horitzontal.*

1. L'article 10 de la Llei 49/1960, de 21 de juliol, per la qual es regula la Propietat Horitzontal, queda redactat de la manera següent:

«1. Serà obligació de la comunitat la realització de les obres necessàries per a l'adequat sosteniment i conservació de l'immoble i dels servicis d'este, de manera que reunisca les degudes condicions estructurals, d'estanquitat, d'habitabilitat, d'accessibilitat i de seguretat.

2. Així mateix, la comunitat, a instància dels propietaris en la vivenda dels quals visquen, treballen o presten els seus servicis altruistes o voluntaris persones amb discapacitat, o majors de setanta anys, estarà obligada a realitzar les obres d'accessibilitat que siguen necessàries per a un ús adequat a la seua discapacitat dels elements comuns, o per a la instal·lació de dispositius mecànics i electrònics que afavorisquen la seua comunicació amb l'exterior, l'import total de la qual no siga superior a l'import de tres mensualitats ordinàries de gastos comuns.

3. Els propietaris que s'oposen o demoren injustificadament l'execució de les ordes dictades per l'autoritat competent respondran individualment de les sancions que puguen imposar-se en via administrativa.

4. En cas de discrepància sobre la naturalesa de les obres que s'han de realitzar resoldrà allò que siga procedent la junta de propietaris. També podran els interessats sol·licitar-ne arbitratge o dictamen tècnic en els termes establits en la llei.

5. Al pagament dels gastos derivats de la realització de les obres de conservació i accessibilitat a què es referix el present article estarà afecte al pis o local en els mateixos termes i condicions que els establits en l'article 9 per als gastos generals.»

2. L'article 11 de la Llei 49/1960, de 21 de juliol, per la qual es regula la Propietat Horitzontal, queda redactat de la manera següent:

«1. Cap propietari podrà exigir noves instal·lacions, servicis o millores no requerits per a l'adequada conservació, habitabilitat, seguretat i accessibilitat de l'immoble, segons la naturalesa i les característiques d'este.

2. Quan s'adopten vàlidament acords per a realitzar innovacions no exigibles d'acord amb l'apartat anterior i la quota d'instal·lació de les quals excedeixca l'import de tres mensualitats ordinàries de gastos comuns, el dissident no estarà obligat, ni es modificarà la seua quota, inclús en el cas que no puga privar-se-li de la millora o l'avantatge.

Si el dissident desitja, en qualsevol moment, participar dels avantatges de la innovació, haurà d'abonar la seua quota en els gastos de realització i manteniment, degudament actualitzats per mitjà de l'aplicació del corresponent interès legal.

3. Quan s'adopten vàlidament acords per a la realització d'obres d'accessibilitat, la comunitat quedarà obligada al pagament dels gastos encara que el seu import excedeixca les tres mensualitats ordinàries de gastos comuns.

4. Les innovacions que facen inservible alguna part de l'edifici per a l'ús i gaudi d'un propietari requeriran, en tot cas, el consentiment exprés d'este.

5. Les derrames per al pagament de millores realitzades o per realitzar en l'immoble seran a càrrec de qui siga propietari en el moment de l'exigibilitat de les quantitats destinades al pagament de les dites millores.»

3. La norma 1a de l'article 17 de la Llei 49/1960, de 21 de juliol, per la qual es regula la Propietat Horitzontal, queda redactada de la manera següent:

«1a. La unanimitat només serà exigible per a la validesa dels acords que impliquen l'aprovació o la modificació de les regles contingudes en el títol constitutiu de la propietat horitzontal o en els estatuts de la comunitat.

L'establiment o la supressió dels servicis d'ascensor, porteria, consergeria, vigilància o altres servicis comuns d'interès general, inclús quan suposen la modificació del títol constitutiu o dels estatuts, requerirà el vot favorable de les tres quintes parts del total dels propietaris que, al seu torn, representen les tres quintes parts de les quotes de participació. L'arrendament d'elements comuns que no tinga assignat un ús específic en l'immoble requerirà igualment el vot favorable de les tres quintes parts del total dels propietaris que, al seu torn, representen les tres quintes parts de les quotes de participació, així com el consentiment del propietari directament afectat, si n'hi haguera.

Sense perjudi del que disposen els articles 10 i 11 d'esta llei, la realització d'obres o l'establiment de nous servicis comuns que tinguen com a finalitat la supressió de barreres arquitectòniques que dificulten l'accés o mobilitat de persones amb minus-

validesa, inclús quan impliquen la modificació del títol constitutiu, o dels estatuts, requerirà el vot favorable de la majoria dels propietaris que, al seu torn, representen la majoria de les quotes de participació.

A l'efecte establert en els paràgrafs anteriors d'esta norma, es computaran com a vots favorables els d'aquells propietaris absents de la Junta, degudament citats, els quals una vegada informats de l'acord adoptat pels presents, d'acord amb el procediment establert en l'article 9, no manifesten la seua discrepància per comunicació a qui exercisca les funcions de secretari de la comunitat en el termini de 30 dies naturals, per qualsevol mitjà que permetra tindre constància de la recepció.

Els acords vàlidament adoptats d'acord amb el que disposa esta norma obliguen tots els propietaris.»

Disposició addicional quarta. Modificació de la Llei 24/2001, de 27 de desembre, de mesures fiscals, administratives i de l'orde social.

La disposició addicional sexta de la Llei 24/2001, de 27 de desembre, de mesures fiscals, administratives i de l'orde social, queda redactada de la manera següent:

«Disposició addicional sexta. *Grau mínim de minusvàlida en relació amb les mesures de foment de l'ocupació i les modalitats de contractació.*

El grau mínim de minusvàlida necessari per a generar el dret als beneficis establerts en les mesures de foment de l'ocupació per al mercat ordinari de treball a favor dels discapacitats, així com perquè les persones amb discapacitat puguen ser contractades en pràctiques o per a la formació en este mercat ordinari de treball amb aplicació de les peculiaritats previstes per a este col·lectiu haurà de ser igual o superior al 33 per cent.»

Disposició final primera. Facultats d'execució i desenvolupament.

El Govern, a proposta conjunta del Ministeri de Treball i Assumptes Socials i dels Ministeris competents en la matèria, amb la consulta prèvia al Consell Nacional de la Discapacitat i, si és el cas, a les respectives conferències sectorials, queda autoritzat per a dictar totes les disposicions que siguen necessàries per al desplegament i l'execució d'esta llei.

Disposició final segona. Consell Nacional de la Discapacitat.

El Consell Estatal de Persones amb Discapacitat passa a denominar-se Consell Nacional de la Discapacitat. En el termini de sis mesos des de l'entrada en vigor d'esta llei, el Govern modificarà la normativa reguladora del Consell Estatal de Persones amb Discapacitat, a fi d'adequar-la al que estableix esta llei, i en particular, a la seua nova denominació i al que preveu l'apartat 3 de l'article 15.

Disposició final tercera. Estatut del Reial Patronat sobre Discapacitat.

En el termini de sis mesos des de l'entrada en vigor d'esta llei, el Govern modificarà el Reial Decret pel qual s'aprova l'Estatut del Reial Patronat sobre Discapacitat, a fi d'incorporar en el Consell de l'esmentat organisme les organitzacions representatives de persones amb discapacitat i les seues famílies.

Disposició final quarta. Pla Nacional d'accessibilitat.

En el termini de sis mesos el Govern, en compliment del que preveu l'article 16 d'esta llei, aprovarà un pla nacional d'accessibilitat 2004-2012. El pla es desenvoluparà a través de fases d'actuació triennial i en el disseny, l'execució i el seguiment participaran les associacions més representatives d'utilitat pública d'àmbit estatal de les persones amb discapacitat.

Disposició final quinta. Condicions bàsiques d'accessibilitat i no-discriminació en les relacions amb les Administracions públiques.

1. En el termini de dos anys des de l'entrada en vigor d'esta llei, el Govern establirà les condicions bàsiques d'accessibilitat i no-discriminació que, segons el que preveu l'article 10, hauran de reunir les oficines públiques, els dispositius i els servicis d'atenció al ciutadà i aquells de participació en els assumptes públics, inclosos els relatius a l'Administració de Justícia i a la participació en la vida política i en els processos electorals.

En particular, dins d'este termini, el Govern adoptarà per a les persones amb discapacitat les normes que, amb caràcter general i en aplicació del principi de servicis als ciutadans, preveu l'article 4 de la Llei 6/1997, de 14 d'abril, d'Organització i Funcionament de l'Administració General de l'Estat.

Les condicions bàsiques d'accessibilitat i no-discriminació seran obligatòries segons el calendari següent:

a) En el termini de tres a cinc anys des de l'entrada en vigor d'esta llei, tots els entorns, els productes i els servicis nous seran accessibles, i tota disposició, criteri o pràctica administrativa discriminatòria serà corregida.

b) En el termini de 15 a 17 anys des de l'entrada en vigor d'esta llei, tots els entorns, els productes i els servicis existents i tota disposició, criteri o pràctica compliran les exigències d'accessibilitat i no-discriminació.

2. En el termini de dos anys des de l'entrada en vigor d'esta llei, el Govern haurà de realitzar els estudis integrals sobre l'accessibilitat d'aquells entorns o sistemes que es consideren més rellevants des del punt de vista de la no-discriminació i l'accessibilitat universal.

Disposició final sexta. Condicions bàsiques d'accessibilitat i no-discriminació per a l'accés i la utilització dels béns i servicis a disposició del públic.

1. En el termini de dos anys des de l'entrada en vigor d'esta llei, el Govern aprovarà unes condicions bàsiques d'accessibilitat i no-discriminació, segons el que preveu l'article 10 d'esta llei, per a l'accés i la utilització dels béns i servicis a disposició del públic per les persones amb discapacitat. Les dites condicions bàsiques seran obligatòries segons el calendari següent:

a) En els béns i servicis nous de titularitat pública, en el termini de cinc a set anys des de l'entrada en vigor d'esta llei; en els nous de titularitat privada que concerten o subministren les Administracions públiques, en el termini de set a nou anys; i en la resta de béns i servicis de titularitat privada que siguen nous, en el termini de 15 a 17 anys.

b) En els béns i servicis ja existents i que siguen susceptibles d'ajustos raonables, estos ajustos hauran de realitzar-se en el termini de 12 a 14 anys des de l'entrada en vigor d'esta llei, quan siguen béns i servicis de titularitat pública o béns i servicis de titularitat privada que concerten o subministren les Administracions públiques, i en el termini de 15 a 17 anys, quan es tracte de la resta de béns i servicis de titularitat privada.

2. En el termini de dos anys des de l'entrada en vigor d'esta llei, el Govern haurà de realitzar els estudis integrals sobre l'accessibilitat a béns o servicis que es consideren més rellevants des del punt de vista de la no-discriminació i l'accessibilitat universal.

Disposició final setèima. Condicions bàsiques d'accessibilitat i no-discriminació per a l'accés i la utilització de les tecnologies, els productes i els servicis relacionats amb la societat de la informació i els mitjans de comunicació social.

1. En el termini de dos anys des de l'entrada en vigor d'esta llei, el Govern aprovarà, segons el que preveu l'article 10, unes condicions bàsiques d'accessibilitat i no-discriminació per a l'accés i la utilització de les tecnologies, els productes i els servicis relacionats amb la societat de la informació i de qualsevol mitjà de comunicació social, que seran obligatòries en el termini de quatre a sis anys des de l'entrada en vigor d'esta llei per a tots els productes i servicis nous, i en el termini de huit a deu anys per a tots aquells existents que siguin susceptibles d'ajustos raonables.

2. En el termini de dos anys des de l'entrada en vigor d'esta llei, el Govern haurà de realitzar els estudis integrals sobre l'accessibilitat als dits béns o servicis que es consideren més rellevants des del punt de vista de la no-discriminació i l'accessibilitat universal.

Disposició final octava. Condicions bàsiques d'accessibilitat i no-discriminació per a l'accés i la utilització dels mitjans de transport.

1. En el termini de dos anys des de l'entrada en vigor d'esta llei, el Govern aprovarà, segons el que preveu l'article 10 d'esta llei, i d'acord amb les necessitats, les peculiaritats i les exigències que concórreguen en cada supòsit, unes condicions bàsiques d'accessibilitat i no-discriminació per a l'accés i la utilització dels mitjans de transport per a persones amb discapacitat. Les dites condicions seran obligatòries en els següents terminis a partir de l'entrada en vigor d'esta llei, de cinc a set anys per a les infraestructures i el material de transport nou, i de quinze a disset anys per a tots aquells existents que siguin susceptibles d'ajustos raonables.

2. En el termini de dos anys des de l'entrada en vigor d'esta llei, el Govern haurà de realitzar els estudis integrals sobre l'accessibilitat als diferents mitjans de transport, en allò que es considere més rellevant des del punt de vista de la no-discriminació i de l'accessibilitat universal.

Disposició final novena. Condicions bàsiques d'accessibilitat i no-discriminació per a l'accés i la utilització dels espais públics urbanitzats i de les edificacions.

1. En el termini de dos anys des de l'entrada en vigor d'esta llei, el Govern aprovarà, segons el que preveu l'article 10, unes condicions bàsiques d'accessibilitat i no-discriminació per a l'accés i la utilització dels espais públics urbanitzats i les edificacions, que seran obligatòries en el termini de cinc a set anys des de l'entrada en vigor d'esta llei per a les edificacions i els espais nous i en el termini de 15 a 17 anys per a tots aquells existents que siguin susceptibles d'ajustos raonables.

2. En el termini de dos anys des de l'entrada en vigor d'esta llei, el Govern haurà de realitzar els estudis integrals sobre l'accessibilitat als espais públics urbanitzats i les edificacions, en allò que es considere més rellevant des del punt de vista de la no-discriminació i de l'accessibilitat universal.

Disposició final deu. Currículum formatiu sobre accessibilitat universal i formació de professionals.

El Govern, en el termini de dos anys a partir de l'entrada en vigor d'esta llei, desenvoluparà el currículum formatiu en «disseny per a tots», en tots els programes educatius, inclosos els universitaris, per a la formació de professionals en els camps del disseny i la construcció de l'entorn físic, l'edificació, les infraestructures i obres públiques, el transport, les comunicacions i telecomunicacions i els servicis de la societat de la informació.

Disposició final onze. Règim d'infraccions i sancions.

El Govern, en el termini de dos anys des de l'entrada en vigor d'esta llei, remetrà a les Corts un projecte de llei que establisca el règim d'infraccions i sancions en matèria d'igualtat d'oportunitats i no-discriminació de les persones amb discapacitat.

Disposició final dotze. Llengua de signes.

En el termini de dos anys des de l'entrada en vigor d'esta llei, el Govern regularà els efectes que tindrà la llengua de signes espanyola, a fi de garantir a les persones sordes i amb discapacitat auditiva la possibilitat del seu aprenentatge, el coneixement i l'ús, així com la llibertat d'elecció respecte als diferents mitjans utilitzables per a la seua comunicació amb l'entorn. Estos efectes tindran una aplicació gradual en els diferents àmbits a què es referix l'article 3 d'esta llei.

Disposició final tretze. Sistema arbitral.

En el termini de dos anys des de l'entrada en vigor d'esta llei, el Govern, amb l'audiència prèvia dels sectors interessats i de les organitzacions representatives de les persones amb discapacitat i les seues famílies, establirà el sistema arbitral previst en l'article 17 d'esta llei.

Disposició final catorze. Fonament constitucional.

1. Esta llei es dicta a l'empara de la competència exclusiva de l'Estat per a regular les condicions bàsiques que garantisquen la igualtat de tots els espanyols en l'exercici dels drets i el compliment dels deures constitucionals, de conformitat amb l'article 149.1.1a de la Constitució.

2. La secció 2a del capítol III es dicta a l'empara de la competència de l'Estat en matèria de legislació processal, de conformitat amb l'article 149.1.6a de la Constitució.

Disposició final quinze. Entrada en vigor.

La present llei entrarà en vigor l'endemà de la seua publicació en el «Boletín Oficial del Estado».

Per tant,
Mane a tots els espanyols, particulars i autoritats, que complisquen esta llei i que la facen complir.

Madrid, 2 de desembre del 2003.

JUAN CARLOS R.

El president del Govern,
JOSÉ MARÍA AZNAR LÓPEZ